

Оксана Валіон

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ Й НІМЕЧЧИНОЮ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ВИМІРІ (90-І РОКИ ХХ СТ.)

У статті авторка розглядає науково-технічне співробітництво України й Німеччини в 90-х роках ХХ ст., акцентує увагу на політико-правовій базі цих контактів, розкриває співпрацю між науковими та освітніми організаціями обох держав.

Ключові слова: Україна, Німеччина, науково-технічне співробітництво, наукові та освітні організації.

Історія відносин українського та німецького народів сягає глибини віків. У різні історичні періоди їхній характер визначався, насамперед, державним станом обох народів та їх міжнародним становищем. Усупереч різноманітним точкам зору та неоднозначним оцінкам окремих історичних періодів і аспектів українсько-німецьких відносин вони й сьогодні зміцнюються та розвиваються.

Враховуючи пріоритетність європейського напряму зовнішньої політики України, особливий науковий та практичний інтерес викликає дослідження основних складових співробітництва між Україною і ФРН у 90-х роках ХХ століття. Об'єднання Німеччини та проголошення незалежності України, встановлення між ними дипломатичних і партнерських міждержавних взаємин дали поштовх розвитку політичного, торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва.

З огляду на високий розвиток науки і техніки як в Німеччині, так і в Україні співробітництво між обома країнами в науково-технічній галузі в 90-ті роки набирало важливого значення. Відомо, що Німеччина з давніх часів вважалася країною, яка дбала про розвиток науки, німецькі університети займали провідне становище в багатьох галузях природничих і гуманітарних наук.

Загалом у Німеччині науково-дослідницькою роботою в 90-ті рр. займалося близько 500 тис. осіб. Відповідно третину становили науковці, технічний та інший персонал. Витрати на дослідження і розробки досягли в досліджуваний період приблизно 2,9 % валового суспільного продукту і відповідали рівню США і Японії. Сучасні ефективні розробки дослідники Німеччини мали в таких сферах, як фундаментальна фізика, нові джерела енергії (у тому числі синтез атомного ядра), повітроплавання і космонавтика, медицина і молекулярна біологія, дослідження навколишнього середовища тощо.

Наукові здобутки України також отримали світове визнання. Роботи інститутів з проблем електрозварювання, порошкової металургії, надтвердих матеріалів, кібернетики, космічних досліджень, генної інженерії, нових матеріалів і технологій їх виробництва мали велике фундаментальне та прикладне значення.

Ці та інші досягнення в науково-технічній сфері фахівців України – значний капітал, який за певних умов можна використати зусиллями наших країн з великою віддачею. З огляду на це, науково-технічне співробітництво з Німеччиною для України було й залишається особливо актуальним. Аналіз двосторонніх відносин у галузі науки й техніки дасть змогу з'ясувати основні закономірності розвитку взаємозв'язків між обома народами та співвіднести їх із загальноєвропейськими трансформаційними змінами.

Досліджувана проблема на сучасному етапі ще не знайшла окремого спеціального висвітлення в українській історичній науці. Проте з'являються праці, автори яких висвітлюють певні аспекти українсько-німецького співробітництва, зокрема, політичні, економічні, культурні, а також обґрунтовують їх необхідність для подальшого розвитку обох держав. На нашу увагу заслуговують роботи А. Кудряченко [1, 2, 3], в яких автор висвітлює об'єктивні напрями пошуку співпраці Української держави з ФРН, обопільний для них як

стратегічних партнерів вектор співдії. Розвиваючи цю думку, дослідник наголошує на взаємодоповненні країн і в галузі науково-технічних та гуманітарних проблем. Головними напрямками співробітництва між Україною й Німеччиною посол Федеративної Республіки Німеччина Ебергард Гайкен вважає науку і культуру. Цим питанням присвячена його стаття, в якій автор розглядає дану співпрацю з німецької сторони через низку посередницьких організацій, що діють в Україні [4]. Ю. Костенко в праці “Курс на стабільне партнерство” вважає однією з вагомих форм українсько-німецької науково-технічної співпраці виконання спільних наукових досліджень, які в 90-ті роки ХХ ст. набули особливого пошвавлення [5]. Взаємообмін працівників вищої школи між Україною й Німеччиною висвітлює Генеральний консул України в Мюнхені Г. Хоружий [6]. Діяльності німецького Гете-інституту в Україні присвячена стаття М. Макаревич “Посланець німецької культури” [7]. Авторка розкриває схему й основні напрямки роботи німецького культурного центру Гете-інституту на українській землі. Науково-технічні та гуманітарні двосторонні взаємини відображені в статті В. Солошенко [8]. На думку дослідниці, активний розвиток співробітництва в гуманітарній сфері сприяв подоланню стереотипів минулого, активізації двосторонніх міждержавних контактів.

Відновлення багатовікових традицій духовних зв'язків науковців попередніх історичних періодів (широкі науково-технічні стосунки були характерні для відносин України з колишньою НДР) сприяло розширенню українсько-німецького співробітництва в науково-технічній сфері у 90-х роках ХХ століття, зміцненню контактів і поглибленню співпраці між вченими, спеціалістами, науковими та освітніми організаціями, підприємствами обох країн, вирішенню наукових проблем і здійсненню спільних дослідницьких проектів.

Політико-правовою базою для розгортання двостороннього науково-технічного співробітництва стали Спільна Заява Державного Комітету України з питань науки і технологій та Федерального міністерства наукових досліджень і технологій ФРН про науково-технічні відносини від 10 червня 1993 р. та Договір між Україною і ФРН про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки і техніки. Зокрема, в статті 13 Договору підкреслювалося, що “сторони в межах своїх можливостей сприятимуть науково-технічному співробітництву... з цією метою вони підтримуватимуть контакти і співробітництво між вченими, спеціалістами, науковими організаціями і підприємствами обох держав при вирішенні науково-технічних проблем і здійсненні спільних дослідницьких проектів” [2, с. 148–149].

В цьому контексті розпочалось активне встановлення безпосередніх ділових стосунків інститутів і підрозділів Академії наук України з відповідними установами ФРН. Цьому великою мірою сприяла письмова домовленість між президентом НАН України Б. Патонем і президентом науково-дослідницького товариства ФРН В. Фрювальдом. Німецьке науково-дослідницьке товариство – це позаурядова організація ФРН, що об'єднує майже всі дослідницькі підрозділи фірм. Товариство фінансує Федеральне міністерство досліджень і технологій ФРН. Про масштаби співробітництва в науковій сфері свідчить той факт, що станом на початок 1994 р. НАН України і Німецьке науково-дослідницьке товариство проводили дослідження з 20 тем, з боку України брали участь 14 інститутів. У центрі уваги вчених було широке коло проблем у галузі фізики, хімії, медицини, геології, матеріалознавства, енергозбереження, історії, археології, а також інших гуманітарних наук [2, с. 149–150].

Наукове співробітництво розвивалось по лінії Міністерства освіти України та вищої школи ФРН. Якщо в 80-ті роки лише дехто з викладачів чи пошукачів мав змогу стажуватись у Західній Німеччині, то із здобуттям незалежності можливості України різко зросли. На 1992–1993 навчальний рік Німецька служба академічного обміну видала науковцям і студентам 81 стипендію для перебування в німецьких університетах, дослідницьких інститутах. На 1993–1994 навчальний рік було виділено близько 100 стипендій. Крім цього, Німецьке дослідницьке товариство і Фонд імені О. Гумбольда сприяли перебуванню у ФРН

багатьох українських вчених з метою проведення досліджень. У свою чергу, об'єднаний фонд “Джонсон і Джонсон”, що діяв у Німеччині, надавав гранди переважно за програмами, пов'язаними з охороною здоров'я і медициною. Фінансувалися також такі напрями як консультування органів влади з питань медичної науки, підтримка зв'язку української і німецької науки, бібліотек, робота наукових установ. Фонд втілював у життя програму підтримки співробітництва німецьких вчених з вченими країн Східної Європи. Предметом підтримки були спільні, в тому числі й довготривалі проекти, запрошення на стажування, участь в наукових симпозиумах і конференціях, придбання дрібного обладнання та інші витрати, пов'язані зі стажуванням, в рамках до 20000 марок [8, с. 52].

У 1993 р. були укладені партнерські зв'язки між 28 університетами обох країн, що також сприяло активізації науково-технічного співробітництва [2, с. 150].

Значну допомогу надають установи ФРН у розгортанні глобальної комп'ютерної мережі Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського з іншими науковими бібліотеками України та із західними партнерами. Окрім того, уряд землі Саксонія-Ангальт передав книг на суму 2,4 млн. марок, від Німеччини надійшла необхідна апаратура на 30 тис. доларів [2, с. 150–151]. Особливе значення сторони надають ефективному захисту прав інтелектуальної власності для економічного, промислового і науково-технічного співробітництва, про що йдеться в Договорі про розвиток широкомасштабного співробітництва у сфері економіки, промисловості, науки й техніки.

По висхідній розвивалися двосторонні науково-технічні зв'язки і в наступні роки. Однією з вагомих форм співпраці було виконання спільних наукових досліджень. У 1996 р. лише по лінії основного державного партнера – Федерального міністерства освіти, науки, досліджень і технологій – виконувалося понад двадцять спільних проектів при фінансовій підтримці з німецького боку на суму майже два мільйони німецьких марок. Проекти охоплювали сфери матеріалознавства, технології електрозварювання, математики, фізичної хімії, молекулярної біології. Певних успіхів досягнуто у співробітництві в рамках екологічного дослідницького проекту “Дністер”, що виконували університет м. Марбург та Західноукраїнський центр НАН України. Близько 15 проектів спільних фундаментальних досліджень здійснювалися за участю Німецького дослідницького об'єднання [5, с. 15].

Загалом фінансування спільних українсько-німецьких наукових проектів по лінії Німецької служби академічного обміну за 1993–1996 рр. становило близько 3 млн. доларів. Німецька сторона реалізувала за угодою “Про поставки автомобільної техніки в Україну” за пільговими цінами 4850 одиниць автомобільної техніки на загальну суму 15 млн. доларів, 725 одиниць цієї техніки передано згідно з угодою від 4 липня 1994 р. безкоштовно. В рамках проектів допомоги з боку ЄС німецька частка становила: у загальній сумі кредитів (285 екю) – 79,8 млн. екю; в програмі технічної допомоги TACIS – 90 млн. екю. Таким чином, загальна сума допомоги Україні на двосторонній основі з 1992 по 1998 рр. становила 5 млрд. доларів [9, с. 131–132].

Тривало наукове співробітництво в галузі використання космічних технологій для моніторингу земної поверхні. Плідною була співпраця в сфері охорони навколишнього середовища, цьому сприяла підписана у 1995 р. Спільна заява про співробітництво між Міністерством екологічної безпеки України та Федеральним міністерством охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів [5, с. 15]. Важливою і корисною для України була співпраця з установами та організаціями ФРН з питань мінімізації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та в галузі ядерної і радіаційної безпеки. Складовою співробітництва була реалізація Протоколу про здійснення програми обстеження заражених районів і українського Полісся. В Україні вже тривалий час співпрацюють вітчизняні і німецькі радіологи. Завдяки сучасній німецькій техніці проводилися спільні пересувні дослідження ґрунту, води, продуктів та дози опромінення людей. Німецькі вчені разом з колегами з київського інституту радіології обстежили 150 населених пунктів дев'яти районів Київської та Житомирської областей. Проводилася ця акція на кошти ФРН, а кожний обстежений отримував сертифікат про наявність цезію в організмі [3, с. 176].

Таким чином, українсько-німецьке науково-технічне співробітництво розвивалося і стало все більш інтенсивнішим. Німецькі підприємства брали участь у багатьох міжнародних екологічних проєктах в Україні. Зокрема, Товариство забезпечення і транспорту (ТЗТ) з м. Маннхайма спільно з інженерним бюро “Шнтеку” надавало допомогу Донецькій обласній державній адміністрації у створенні сучасної сітки енергозабезпечення.

Значну допомогу німецькі медичні установи надають лікувальним закладам України. Для цього розроблено спеціальну програму гуманітарної допомоги, яка за обсягом становила більш як половину всіх поставок по гуманітарній лінії з-за кордону. Допомога надається різними урядовими і благодійними організаціями та фондами ФРН, такими як “Союз робітників самаритян”, “Мальтійська служба допомоги”, “Спілка SOS-86”, “Діти Чорнобиля” (м. Зауерланд) тощо. Тільки остання, наприклад, надіслала в Україну ліків на суму 3,5 млрд. доларів. Одним із ускладнень, які заважали наданню гуманітарної допомоги, була невирішеність питання з розмитненням гуманітарних вантажів в Україні. Після прийняття Верховної Ради України 19 лютого 1997 р. постанови “Про тимчасовий порядок митного оформлення вантажів з гуманітарною допомогою, що надходять на митну територію України від іноземних юридичних осіб”, проблему було вирішено [9, с. 132].

Особливу увагу уряду обох країн надають розбудові партнерських відносин України з однією із найбільших й найрозвинутіших федеральних земель Німеччини – Баварією. Правову основу для розвитку зв’язків створила Спільна заява про основні напрями партнерського співробітництва між Україною і Баварією (підписана в січні 1990 р.) [9, с. 132]. Двосторонні зв’язки плідно розвивалися в галузі науки, техніки й культури. В результаті у Мюнхені було відкрито український культурний центр і консульство МЗС України. Серед українсько-німецьких підприємств успішно працювали в сфері медичної техніки “Сіменс” – Київське ВО ім. Боженка – “Діма Мьобель” тощо.

У співробітництві сторони спираються на низку двосторонніх документів, зокрема на Декларацію про наміри співробітництва в справі захисту навколишнього середовища (31 липня 1990 р.), Протоколи про культурне співробітництво і співпрацю з питань вищої школи (16 вересня 1991 р.) та ін. Українські учні проходять практику і навчання в Баварії зі спеціалізації сільськогосподарських наук, лісового господарства та громадського харчування, а медики – з питань діагностики. У сфері захисту навколишнього середовища спеціалісти співпрацюють над питаннями водопостачання та очищення повітря. Баварська сторона взяла участь у реалізації проєкту з будівництва дитячої лікарні в Івано-Франківську та проєкту створення ортопедичного виробництва в Україні. Баварський ландтаг, Червоний Хрест Баварії, інші організації постійно надавали гуманітарну допомогу Україні. У 1990 р. баварський уряд і керівництво України утворили спільні комісії із співробітництва в галузі охорони здоров’я, навколишнього середовища й культури. Основні напрями співпраці визначає постійна українсько-баварська робоча комісія. Варто зауважити, що за рішенням уряду ФРН Баварія має брати на себе вирішення тих проблем українсько-німецького співробітництва, які не входять до урядової компетенції [9, с. 133].

Важлива роль у зміцненні співпраці України й Німеччини належала вченим-суспільствознавцям обох країн. В середині жовтня 1997 р. в Мюнхені відбулася конференція на тему “Україна на шляху до нації”, яка була організована “Робочим форумом Україна” спільно з Мюнхенським університетом імені Людвіга-Максиміліана. Відкриваючи конференцію, у своєму виступі професор А. Каппелер – німецький історик, автор книги “Мала історія України” (“Kleine Geschichte der Ukraine”) зазначив, що лише після отримання незалежності в Україні з’явилися передумови для формування нації.

Проблемам розвитку національних меншин в Україні були присвячені доповіді Г. Сассе з Лондонської економічної школи, А. Віттковскі з Інституту політики розвитку в Берліні та К. Бютера з Кельнського університету. На позитивні зрушення по зближенню України з Німеччиною в галузі культури наголосив у своєму виступі на конференції Генеральний консул України в Мюнхені Г. Хоружий [10, с. 33].

Вивченню відносин Німеччини з Україною значну увагу приділяло Німецьке товариство досліджень Східної Європи, президентом якого в березні 1999 р. стала колишній президент бундестагу професор Р. Зюсмут [11, с. 38]. З часу заснування в 1913 р. товариство належало до найвідоміших у Німеччині форумів між Сходом та Заходом. Журнали, які видавало товариство – “Остойропа”, “Остойропа – Рехт” та “Остойропа – Віртшафт” – містили повідомлення про країни Східної Європи в тому числі й Україну, інформували про взаємини між Сходом і Заходом, зовнішню та внутрішню політику, економіку, національності, суспільство, культуру, літературу, систему освіти, сучасні тенденції та історичні події. Вони слугували й форумом для дискусій з приводу актуальних питань вивчення Східної Європи [11, с. 39].

Між Україною й Німеччиною постійно здійснювалися обміни викладачами вузів. З часу заснування Національного університету Києво-Могилянська академія в серпні 1992 р. мюнхенський професор Р. Пітш щороку викладав там філософію і теологію. На знак особливого визнання його обрано професором філософії академії. Професор Р. Пітш – виняток серед німецьких науковців, які займалися Україною, оскільки він поряд з російською мовою вільно оволодів українською. Пітш очолював Академію наук і мистецтв у Мюнхені, а з початку 90-х років активно цікавився Україною. Його особливу увагу привертала українсько-німецькі взаємини, в тому числі й у галузі філософії. Не дивно, що він при цьому познайомив Німеччину з двома видатними українськими філософами – П. Юркевичем та Г. Сковородою [12, с. 34]. Ці наукові інтереси професора, в свою чергу, приносили користь і його київським студентам: щороку вони не тільки мали можливість ознайомитися з історією українсько-німецьких відносин, але також з творами українських філософів та тим, як їх сприймала німецька філософія.

Беручи до уваги співпрацю між вузами, слід виокремити Німецьку академічну службу обміну (ДААД), яка надавала українським студентам близько 50 стипендій на рік. Ця програма дозволила людям з вищою освітою, а також науковцям, що мають учений ступінь навчатися в німецьких університетах, поглибити свої фахові знання та краще ознайомитися з Німеччиною [4, с. 8].

У п'яти українських університетах на кафедрах германістики працювали лектори Німецької служби академічного обміну. У 1997–1998 рр. в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка на факультеті іноземної філології німецьку мову викладала професор із Берліна К. Шир. Студенти факультету мали можливість з нею спілкуватися, а також більше дізнатися про систему освіти і методику викладання німецької мови в Німеччині. Таким чином, було зроблено величезний внесок у поліпшення підготовки майбутніх германістів та перекладачів. З вересня 1996 року Федеральний канцлер Г. Коль під час присвоєння йому ступеня почесного доктора Національного університету імені Тараса Шевченка пообіцяв, що Німецька служба академічного обміну найближчим часом відкриє в Києві бюро для оптимізації процесу вибору кандидатів та надання консультацій [4, с. 8]. Цей проект було вдало втілено в життя.

Два координатори та вісімнадцять викладачів німецької мови з Центрального бюро закордонних шкіл, для яких німецька є рідною мовою, працювали по всій Україні та викладали німецьку мову школярам. Вони надавали консультації українським колегам з питань побудови занять, використання сучасних засобів навчання та сучасного педагогічного досвіду. 9 листопада 1996 р. відбувся четвертий всеукраїнський з'їзд учителів німецької мови. Німецький культурний центр Гете-інститут, ДААД та Центральне бюро закордонних шкіл зробили значний кадровий, фінансовий та матеріальний внесок для того, щоб цей з'їзд відбувся [4, с. 8].

На плановій основі реалізуються взаємовигідні проекти, здійснюється обмін делегаціями вчителів та учнівськими групами. Так, Вища технічна школа в Аугсбурзі підготувала і провела конкурс дипломних робіт студентів архітектурних факультетів вузів України і Баварії, учасники якого змагались у підготовці кращого проекту Баварсько-українського дому, котрий, на думку організаторів і учасників, варто було б збудувати в

Києві. В університетах Мюнхена, Пассау, Регенсбурга та в інших вищих навчальних закладах Баварії вчать українські студенти та стажери. Баварські установи ведуть цілеспрямовану роботу з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців німецької мови для українських вузів і шкіл [6, с. 30].

У 90-ті роки розвивалося співробітництво між українськими та німецькими дослідниками шкільної освіти. Так, у Києві в кінці 1998 р. вперше зустрілися німецькі та українські експерти з питань шкільних підручників, щоб обговорити проблеми укладання українських підручників з історії та суспільствознавства. В 1999 р. Міністерство освіти України спільно з Інститутом міжнародних досліджень шкільної освіти ім. Г. Екерта (ГЕІ) запросило учасників на конференцію в німецьке місто Брауншвайг. ГЕІ – авторитетний у світі заклад, що займався проблемами дидактичної літератури, з 1997 р. підтримував обмін інформацією і думками між авторами шкільних підручників з Німеччини й України.

Наприкінці квітня 1998 р. конференція ректорів і президентів вузів ФРН вперше уклала угоду про визнання оцінок і дипломів зі східноєвропейською країною. “Угода про співпрацю між вищими навчальними закладами” зі Спілкою ректорів вузів України покликана спростити обмін студентами та аспірантами [13, с. 86]. Визнання документів про отримання освіти залежить від вузу, який самостійно приймає рішення в кожному конкретному випадку. Вищі навчальні заклади, що вступили до Угоди, можуть оцінити документи про освіту за певною схемою. Адже двостороннього визнання на державному рівні ще не існує. В Україні керівним органом освіти є Міністерство освіти, а в Німеччині – Конференція ректорів вузів, Конференція міністрів культури федеральних земель та Федеральне міністерство освіти. Отже, рішення про визнання дипломів на державному рівні повинні приймати всі три інстанції спільно з Міністерством закордонних справ України.

До угоди долучилися 40 німецьких вищих навчальних закладів із близько 200, що входять до Конференції ректорів вузів. З українського боку до Угоди вступили всі 150 вузів – членів Спілки ректорів вузів.

Відомо, що серед німецьких науковців є хороші знавці українських справ. Вони згуртовані в німецькій асоціації українців, головою яких був берлінський історик Г. Торке [8, с. 51]. Визначним центром німецької україністики є Кельн. Після проголошення незалежності України історик А. Каппелер (м. Кельн) написав нову популярну історію України німецькою мовою, яка знайшла значний попит.

Про зростання інтересу до України, її історії і культури в Німеччині свідчить той факт, що під час літнього семестру 1996 року в Інституті славистики Мюнхенського університету імені Людвіга Максиміліана слухачам вперше був запропонований курс “Вступ в україністику” [14, с. 30]. Особлива заслуга в цьому належала докторові філології професору У. Швайєру, завідувачу кафедри слов’янського мовознавства, який запропонував викладати і вивчати українську мову. Вступний курс українознавства покликаний підвищити увагу до минулого і сучасного України. Серед слухачів було четверо німців українського походження. З особливим зацікавленням стежили вони за перебігом обговорення українознавчих проблем.

Знаний славіст професор У. Швайєр отримував велику підтримку від Міністерства у справах культури Баварії, яке мало традиційні тісні партнерські відносини з Україною. За ініціативою доктора Швайєра було поповнено фонд української літератури в бібліотеці Інституту славистики Мюнхенського університету.

У 90-х роках ХХ ст. кафедра україністики існувала в університеті м. Грайфсвальда, певні спроби викладання української мови робилися в Лейпцизі, Бонні, Аугсбурзі, Геттінгені, Регенсбурзі, Фрайбурзі. Своєрідним центром україністики залишається Мюнхен.

Працювати цим осередкам українознавства нелегко, особливо відчувається брак відповідної наукової літератури та навчальних посібників. Суттєве поповнення україністичної бібліотеки отримав Інститут славистики при Грайфсвальдському університеті імені Е. Арндта, де в 1997 р. було засновано кафедру україністики. Ці книги надійшли з приватної бібліотеки професора О. Горбача, відомого славіста, який працював у Німеччині [15, с. 33].

Поглиблення двостороннього українсько-німецького співробітництва в різноманітних сферах суспільного життя викликало потребу в Німеччині у фахівцях, які б добре володіли українською мовою, знали б історію та культуру України. Тому в ряді університетських міст Грайфсвальд, Мюнстер, Саарбрюкен і Потсдам започатковано вивчення україністики. У Грайфсвальдському університеті створено кафедру україністики, єдину в ФРН.

Велику роль у розширенні культурного співробітництва між Німеччиною і Україною в 90-ті роки ХХ ст. відіграв Гете-інститут у Києві. Представництво Гете-інституту в Києві почало роботу з липня 1993 р. Завданням Гете-Інституту в Києві як й інших 140 Гете-Інститутів у 76 країнах світу є сприяння обміну між Німеччиною та іншими країнами в галузі культури, а також підтримка німецької мови за кордоном. Для здійснення цієї мети інститут співпрацював з такими місцевими партнерами як театри, музеї, спілки митців, університети, школи, бібліотеки. За роки його діяльності вдалося зробити немало на терені міжнародного співробітництва. Діяльність Гете-інституту стала невід'ємною частиною культурного життя України.

З 1993 р., відколи Україна увійшла в сферу діяльності Гете-інституту, як і в інших закордонних інститутських представництвах працювали три основні відділи: бібліотека, мовні курси, програмний відділ [7, с. 51].

Бібліотека – своєрідний інформаційний центр про Німеччину. Тут можна отримати літературу з різних галузей знань. Для користування пропонувалися понад 3000 книжок, періодика, відеокасети, компакт-диски та аудіокасети з німецькою музикою. Гете-Інститут у Києві проводив у співпраці з українськими бібліотеками семінари підвищення кваліфікації для бібліотекарів.

Мовний відділ вів мовні курси та займався розширенням педагогічних зв'язків, тісно співпрацював із школами, університетами, спілками вчителів німецької мови. Курси, розраховані як на початківців, так і на вдосконалення знань німецької мови, проводилися під гаслом: “Вивчаючи німецьку мову – знайомимося з Німеччиною”. Вони надзвичайно популярні в усьому світі. В Україні, записавшись на курси, треба чекати два роки на свою чергу (поки що через матеріальні і технічні труднощі не можна розв'язати цю проблему). Викладання проходило за сучасними методиками, розробленими Гете-інститутом. Програмний відділ організовував і спрямовував проведення різноманітних культурних заходів (конференції, літні курси німецької мови, демонстрація кінофільмів, музичні концерти тощо). Було проведено кілька концертів органної музики, організовано ретроспективні покази маловідомих в Україні кінофільмів німецьких режисерів-шестидесятників за участю відомої німецької актриси Ромі Шнайдер, ряд конференцій, колоквиумів. Зокрема, на честь Дмитра Чижевського було організовано конференцію на тему: “Наука і культура між слов'янськими і німецькомовними світами як чинник оновлення східної та південно-східної Європи”, симпозіум, присвячений року Лютера, а також конференцію “Література після Чорнобиля: апокаліпсис чи дійсність?”. Підготовлено до друку дослідження на тему: “Література та кіномистецтво у тоталітарних режимах” [7, с. 51–52].

Перші кроки Гете-Інституту на українській землі можна вважати доволі успішними. Головним досягненням цього періоду було створення міцного працездатного колективу. Це дало змогу розширювати діяльність інституту, бо одного його представництва для такої держави як Україна замало. Читальні зали німецької книги організовано в наукових бібліотеках таких великих культурних центрів, як Львів, Харків, Донецьк та Одеса. Усі, хто цікавиться німецькою культурою можуть користуватися там книгами, відеокасетами та компакт-дисками. Це, безумовно, розширює можливості взаємоближення і взаємопізнання обох культур.

Таким чином, підсумовуючи, можемо стверджувати, що саме в 90-ті роки ХХ ст. зміцнюються двосторонні українсько-німецькі зв'язки в галузі науки й техніки, які ґрунтуються на демократичних засадах, та широкій політико-правовій базі. В цьому плані розширюється науковий обмін, здійснюється співпраця не лише між окремими вченими й

спеціалістами, але й широким колом наукових та освітніх організацій, підприємств обох держав, реалізуються спільні науково-дослідницькі проекти. Поглиблення співробітництва України і ФРН має всі шанси на успіх в контексті нарощування досягнутого привілейованого партнерства до рівня стратегічного партнерства.

Список використаних джерел

1. Кудряченко А. Україна – Німеччина: вектор співдії // Віче. – 1993. – № 7. – С. 149–157.
2. Кудряченко А. Україна – Німеччина: можливості невичерпні, інтерес – обопільний // Віче. – 1994. – № 7. – С. 147–153.
3. Кудряченко А. Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991). – К.: Наукова думка, 1996. – 239 с.
4. Гайкен Е. На головних напрямках стабілізації // Політика і час. – № 12. – С. 4–9.
5. Костенко Ю. Курс на стабільне партнерство // Політика і час. – 1996. – № 12. – С. 10–17.
6. Хоружий Г. На регіональному рівні // Політика і час. – 1996. – № 12. – С. 28–31.
7. Макаревич М. Посланець німецької культури // Політика і час. – 1996. – № 12. – С. 50–52.
8. Солошенко В. В. Науково-технічне та гуманітарне співробітництво України й Німеччини в 90-ті рр. XX ст. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія: Вип. 47. – К., 2000. – С. 50–53.
9. Чекаленко Л. Зовнішня політика України. – К., 2006. – 712 с.
10. Гількес П. “Україна – нація в Європі” // Німеччина. – 1997. – № 6. – С. 33.
11. Німецьке товариство досліджень Східної Європи: обрано нового президента // Німеччина. – № 4. – С. 38–39.
12. Гількес П. Роланд Пітш: німецький професор філософії у Києво-Могилянській академії // Німеччина. – 1997. – № 3. – С. 34.
13. Співробітництво України та Німеччини: Парламентські слухання, 16 листопада 2005 р. – К., 2006. – 142 с.
14. Гількес П. Перший крок у новому напрямку // Німеччина. – 1997. – № 1. – С. 30.
15. Славісти-україністи з Грайсвальда поповнили бібліотеку // Німеччина. – 1998. – № 4. – С. 33.

Oksana Valion

COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND GERMANY IN THE SCIENTIFIC-AND-TECHNICAL CONTEXT (THE 90S YEARS OF THE 20TH CENTURY)

The authov considers the scientific-and-technical cooperation of Ukraine and Germany in the 90s years of the 20th century, concentrates her attention on the political-and-legal basis of these contacts, reveals the relations between scientific and educational organizations of both counties.

Key words: Ukraine, Germany, scientific-and-technical cooperation, scientific and educational organizations.